

Днес, 29.XII 1955 г. се състоя заседание на ХУДОЖЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ, на което присъствуваха др. др.: засл. арт. А. Темелков, Ф. Филипов, Кр. Мирски, М. Бениеш, Засл. деят. на изк. Н. Дилиев, Ст. Тончев, засл. арт. Ст. Караламбов, засл. арт. Ст. Савов, Ив. Димитрова, Л. Дюстабанова.

Дневен ред: Обсъждане на шесата "Бунтът на рударите" от засл. арт. Ст. Савов.

Текущи въпроси.

А. ТЕМЕЛКОВ - Генчо Димитров е подал заявление за повишаване. Ние говориме с главния режисьор това да стане заедно с останалите артисти, защото ваканции действително има, но ние ще правим трансформации за членовете на Литературното бюро.

Ф. ФИЛИПОВ - Справедливо е това, което казвате. Генчо Димитров трябва да бъде повишен. Неговите другари, които бяха регистрирали успехи, бяха повишени, а заради такива успехи и той беше пратен в Съветския съюз. Така че и той трябва да бъде повишен. Законно основание за един актьор да бъде придвижен в по-горна категория е, че той дава доказателства, че се развива. Ние малко закъсняхме с повишенията, трябва да побързаеме и до края на годината да придвижим нашите хора на свободните места съобразно техните заслуги, а не само като се гледа битово-социалната страна на въпроса.

А. ТЕМЕЛКОВ - Бих желал да ми отговорите на този въпрос: за първа група има 4 места свободни за повишаване, а артистите, които заслужават придвижване са много повече и всички те са именно хората, които носят нашия репертоар. Как да отделим само четирима от тях и кои да бъдат те?

Ф. ФИЛИПОВ - Трябва Художественият съвет да ги градира, защото все таки подлежат на някаква градация. Ако ли пък съветът няма тази смелост да ги нареди във възходящ ред, тогава ние може да ги извикаме и да им кажем: "Вие сте 6 души местата са 4, трябва на теглите жребие." - което е позорна работа. Трябва на специално заседание да се съберем и да обсъдим този въпрос най-задълбочено.

А. ТЕМЕЛКОВ - Има заявление от другарката Лена Левчева за асистент-режисьор. Кой я познава?

КР. МИРСКИ - Лена Левчева е неопитна актриса, но задълбочена, какво може да се получи от нея, не знам. Въпросът не е никак лесен. Смятам, че има известни надежди, че добре ще се справи с асистент-режисьорските задачи.

ИВ. ДИМИТРОВА - Странно ми е, че я препоръчвате.

КР. МИРСКИ - Всички я препоръчаха на миналия съвет. Мисля, че беше режисьорски, пък и аз лично пръв ще потърся помощта и.

Л. ДОСТАВАНОВА - Женските качества тук играят роля.

ИВ. ДИМИТРОВА - На изпита ѝ сложиха двойка по милост.

Ф. ФИЛИПОВ - На миналото заседание аз казах, че не познавам режисьорските качества на Левчева. Казах, че, ако всички други режисьори я познават и я искат, нямам нищо против. Но аз смятам, че трябва да се обяви конкурс за асистент-режисьори за Народния театър. Приемате ли?

КР. МИРСКИ - Да.

ИВ. ДИМИТРОВА - Приемаме.

А. ТЕМЕЛКОВ - Изкажете се, другари, по пиесата на Стефан Савов "Бунтът на рударите".

КР. МИРСКИ - Аз, след като прочетох пиесата отново, поддържам своето мнение относно нейните качества. В това отношение би могло да се каже следното: първо, че стихът е много гладък, действието е разкрито по ярко сценичен начин, образите са очертани и друго голямо предимство на пиесата след новата ѝ редакция е това, че е твърде много идеологически

изяснена - ясна е вината, връзките и отговорността на Леополд - въобще дава се идеологическа оценка на героите. Така че аз поддържам старото си мнение, доколкото то не се уравнилеси от казаното досега.

Бележките, които имам са лесно поправими. Връзката между отделните картини не беше сюжетно достатъчно ясна, не се разбира какво отражение е дал боят, какъв изход има, колко време е протекло до тогава.

Да си кажа право, колкото и интересен да е образът на момичето, дето забременява и дето жените го гонят, не целия образ, но последната сцена я считам за излишна. Смятам, че е самоцелен сценичен ефект, без да има полза от него.

Не може ли да се премахне от пиесата известно идилично решение на конфликтите. Остротата е малко смекчена.

В заключение искам да кажа, че пиесата в този си вид е произведение, богато на сценичност, от което може да се получи хубаво представление.

Смятам, че пиесата в този вид може да се приеме в нашия репертоар, и ако има нещо да се поправи, това ще бъдат дребни поправки.

Н. ЛИЛИЕВ - Аз познавам няколко редакции от пиесата на другаря Савов. Другарят Савов е утвърден драматически автор, дал е доказателства, че може да пише пиеси, които да се поставят на сцената на Народния театър, че тази му пиеса не стои по-долу от досегашните му работи. Разбира се не може да не искаме повече от него. Напротив - изискванията ни трябва да бъдат по-големи.

Той се е помъчил да даде нещо сюжетно извънредно усложнено. Извън нейните сценични качества пиесата на Савов крие нещо, от което трябва да бъде отчистена. Но е лишена от недостатъка да бъде претоварена с това, което авторът непременно е искал да включи. Така например, ако е необходимо озлобчестването на девойката, то тя трябва непременно да роди на седмия месец и в сцената, където жените я гонят трябва иманно този, когото домнишорите гонят в Букурещ, да стане извънчай такъв рицар, че да каже: "Детето е мое."

12

Всичко, което става в пиесата, трябва да се върти около бунта, но постепенно той отслабва. Идва раздвоена та любов на София между братя и между тях, който дохожда от Букурещ. Тия неща вместо да изяснят сюжета, затъмняват главната идея. На това трябва да се спрат другарят Савов и режисьорът, който ще му бъде даден, и да освободят пиесата от излишна претрупаност.

Пиесата е написана в стихове и това не е грешка, както се смята, но там, където авторът не постига да получи гладък стих, аз съм съгласен да му помогна, за да се избегне на места това изнасилване на правилната, на естествената реч.

Намирам, че пиесата на другаря Савов заслужава сериозно обсъждане и намирам, че може да се включи в нашия репертоар, стига да се намери режисьор, който да я постави.

СТ. КАРАЛАМБОВ - Ако си спомняте, когато се обсъждаше първия вариант, аз казах, че пиесата на мен ми харесва. Има много сценични качества. Образите - от най-малкия до най-големия са кръвни образи. Виждаш живи хора. И по постройка пиесата отначало докрай ми харесва с изключение на едно нещо - може би там имат вина моите разбирания и политически убеждения. Нека ми прости Стефан, /А. ТЕМЕЛКОВ - Той мъчно прошава./но не е ликвидиран политическият недостатък. Аз съм враг на католицизма и ако тук не се получи, че папата изпраща помощ на бунтовниците, ще изпъкнат като прекрасни образи Пейчевичите, а те са представители на католицизма. Те тук са герои: синът загива геройски, а бащата капитулира защото не му изпращат помощ. И нашите славяни приемат капитулацията. Нека пиесата да завърши така, но аз съм там, че трябва да стане някакъв прелом в двамата католици - нека и те изменят на делото, както изменят папата и императорът.

Ако не е това пиесата ми харесва много.

М. БЕНИЕШ - Новият вариант е по-сполучлив от предишния и в тоя си вид смятам, че пиесата заслужава нашето внимание. Трябва да влезе в нашия репертоар. Краят на пиесата сега е друг - поражението на възстанието слага начало на една грядуща победа и се получава напълно закономерен и естествен завършек. Искам да обърна вниманието на другаря Савов върху някои неща, по които той трябва да помисли.

Първо - самото заглавие "Бунтът на рударите", с което се акцентира на социалния елемент, но тогава нека тия хора да имат някаква социална платформа, макар и неясна, утопична, а такава програма в борбата на тия хора няма в пиесата. Има, разбира се протест, доста ярка борба, която бих казал, звучи доста съвременно. В този смисъл трябва да се помисли за заглавието в смисъл на въстание за национално освобождение.

Дадени са признаци на турското иго. Да се дадат по-осезателно.

Кнежев се оказва много далновиден, въпреки, че ~~ки~~ е турски агент, но тая негова далновидност малко смущава - ние го рисуваме като отрицателен герой, а виж колко е далновиден.

В заключение искам да кажа, че пиесата е много сценична, езикът е лек и при работа ~~на някои~~ някои сцени биха могли да се съкратят и с оглед на самото построяване на спектакъла други да се засилят.

ИВ. ДИМИТРОВА - Не можах да прочета последния вариант, но както зная пиесата от преди трябваше да се нанесат съвсем сериозни поправки.

Л. ДОСТАВАНОВА - Когато почнах да чета най-новия вариант пред мен стоеше тази мисъл, че другарят Савов у нас е 4-тия по ред драматург по броя на играните му пиеси след Максим Горки, Вазов, Гогол. И затова пристъпих с много голямо изискване към автора, защото всяко следващо произведение трябва да бъде много по-хубаво от предишното.

В пиесата има много хубави работи. Другарят Савов е така добре запознат със сцената, което придава и тази сценичност на произведението, но аз смятах, че бунтът ще мине като червена нишка през цялата ~~приказка-~~ пиеса, а такава неща не се получи. Много странични факти отежняват главното събитие. Мен много ме смущава, това, което каза другарят Караламбов: правилно ли е ние на нашия театър да представим геройството на двама католици, въпреки, че е добре подработено, но задача ли е това на нашия театър? Има едно четиристишие, което казва, че "ние поискахме помощ от царска Русия, но трябва да се обърнем за помощ към папата..." Това много ме смущава и не знам как ще прозвучи, като имам пред вид финала на пиесата. Финалът би бил друг, ако не идваше в последното действие Златан. Той трябва да почне да действа по отрано и тогава, мен много ми се иска така да стане, непременно да има до тях и един българин.

СТ. САВОВ - Нали пръв помощник на Георги е Златан.

Л. ДЮСТАБАНОВА - Така аз го почувствувах и така финалът другояче ще прозвучи, че бъдещето е в ръцете на нашия народ. Инак все пак ние ще възхвалим тия католици. Трябва да се разбере, че този народ е излъган от тях.

Не съм съгласна, че стихът е извънредно много хубав. На много места трябва да стане по-гъвкав, по-интересен, по-поетичен. Има еднообразие.

Ф. ФИЛИПОВ - От изказванията на членовете на Художествения съвет досега за мен проличават две неща: всички другари намират, че пиесата има положителни неща, но в техните изказвания прозира едно безпокойство по отношение на известни идейно политически позиции, които другарят Савов се е стремил да поправи, но той, запленил от подвига на Пейчевичите, се е увлякъл, без да направи преломът и да създаде такъв нов герой, като Златан. Неговите задачи трябва да се умножат. Това не е трудно да се поправи.

Ако другарят Савов схване това нещо, ако го разбере, всички мисли около сложността на сюжета ще се изяснят; ще има вярно съотношение между частите към цялото и аз мисля, че това лесно би могло да се осъществи с прегрупирване на прекрасния драматургически материал. Щом идеята е ясна и спойката ще дойде.

Прекрасно предложение направи Бениш за извяване на сцената гнета на турците.

Положителните страни в работата на Стефан Савов са ясни.

Той е взел тема на широко обществено платно, той я е развил. В композиционно отношение е добре построена шестта. Образите са ясни, живи, пълнокръвни. Що се отнася до стиха, съгласен съм с другаря Лилиев.

Прави ми впечатление отсъствието на другари от Художествения съвет. Днес отсъствуват: Масалитинов, Сърчаджиев, Каракашев, Балабанов, Петър Димитров. Смятам, че при това положение трябва да помислим за нов състав на Художествения съвет, за да може той да отговаря на високите задачи, които има за изпълнение.

Другарят Савов да прецени препоръките, които му се дадоха, да си вземе от протокола крайните изводи и пиесата да влезе в нашето литературно бюро. Когато се нанесат известни поправки, които авторът възприеме, пиесата да се представи за ново и последно разглеждане в Художествения съвет. Тя дава основание да се мисли, че ще стане значително произведение, което трябва да остане да се работи в Народния театър.

СТ. ТОНЧЕВ - В новия вариант значително са подобрени нещата, за които се каза преди. Смятам, че другарят Савов с отзивчивост, докато в други области е достатъчно упорит, тук се оказа разбран, с чувство за отговорност е направил значителни поправки. Това дава основание да се мисли, че ще се вслуша и в сегашните ни препоръки.

Прави са някои другари, които изразиха известно безпокойство - какво бихме могли да кажем на нашата публика с тоя проблем, така епично разработен?

Виждам разумна обобщаващата бележка на другаря Филипов.

16

За да се опишат известни последващи събития, които ще се развият, за това се иска голям талант, голямо познание. Това, разбира се е доста трудно - да имаме възможност да видим логическия ход на историята. Ако достатъчно се подкрепи и тая тенденция в пиесата, тя безспорно ще стане значително произведение.

Нито една славянска страна не е видяла нищо добро от католицизма. Защо тогава трябва да му слагаме такава сияюща корона?

СТ. КАРАЛАМБОВ - Аз просто ги обикнах тия католици. А трябва да има партийна насоченост в едно произведение.

А. ТЕМЕЛКОВ - Нашето внимание към пиесата на другаря Савов не е от днес, не е предизвикано от новия вариант, ние сме се занимавали и на други заседания с неговата пиеса. И, ако тя не е включена още в репертоара, то е от загриженост към българската драма, която другарят Савов приема много превратно и едва ли не като нежелание да се занимаем с пиесата му.

Същият случай е със пиесата на Стрелков. И днес той я представя в един хубав вариант, приемлив. Аз имам много писма от него, но не се поддадох на тия му оскърбления. Такова беше и отношението ни към Стефан Савов, защото и аз съм играл в негови пиеси и знам какво представлява като автор.

Това му отношение към нас се дължи на неговия азиатски темперамент, от който той, когато става въпрос за първия ни национален театър, трябва да отстъпи. Трябва да отстъпи от личните си интереси.

Има много работи, които смущават тук. Тоя католицизм, за който ще ни дърпат ушите. Ние тук изтъкваме като герои двама католици. Какъв битов и класов произход имат те? Какво ги свързва с рударите?

СТ. САВОВ - Той е кмет на града. Избран е за кмет.

А. ТЕМЕЛКОВ - Обаче идеята за национално освобождение не е дадена. Туй, за което говорихме във финала не е постигнато. Какви стремежи и интереси ги движат тези католици, защо Леополд ги е излъгал? Това не е изяснено.

КР. МИРСКИ - Това е много лесно. С две-три реплики ще се изясни.

А. ТЕМЕЛКОВ - Нека Златан да посочва някакъв друг път. Инак за конструкцията на пиесата - има качества: образи хубави, ефекти.

Католицизмът в пиесата трябва да бъде бит, за да не ни бият нас. Това са доста сериозни възражения.

Да не бърза Стефан Савов. Неговата пиеса ще бъде играна, но нека както към другите, външни автори сме взискателни, да бъдем и към него и да устояваме докрай. Имаше други пропуски, но там условията бяха други.

Ето и другарят Лилиев ще помогне. Затова съветвам другаря Савов да не бърза и без това сега няма място за неговата пиеса.

Да не ни смята за врагове. Съжалявам, че толкова години сме колеги и не сме се узнали с теб.

СТ. САВОВ - Получил съм много поздравии за пиесата.

А. ТЕМЕЛКОВ - Тия, които те поздравяват не знаят как стоят работите.

СТ. САВОВ - Предварително знаех, че няма да приеме пиесата.

ИВ. ДИМИТРОВА - Защо?

А. ТЕМЕЛКОВ - Защото е такъв темперамент.

СТ. САВОВ - Много се повдига въпрос, че аз възхвалявам двама католици. Пак ви заявявам, че в Историческия институт направиха протокол, в който казват, че пиесата е абсолютно вярна исторически, с много малко поправки, за самоковите, че не били 50, а 15.

В същност, значи аз съм сбъркал, че съм взел този сюжет. Аз четох и новата история. Това е Чипровското въстание. Народът не е имал възможност тогава да узнае защо не идват католиците да му помогнат. Та откъде да знае.

Л. ДУСТАБАНОВА - Да се върне пратеникът и да каже.

СТ. САВОВ - Иван изчезва безследно, само се носи слух, че ги е предал на турците. В историята има много неизяснени неща, нека публиката да си пофантазира.

КР. МИРСКИ - Иван да не е полагителен образ.

СТ. САВОВ - Как да я няма нишката на бунта? И в пиесата на Стрелков е същото, и там има и любов. В пиесата трябва да се даде вътрешния живот на героите. Че те били католици - аз като направих поправките дадох екземпляр на другаря Башев, той като го прочете, каза: "Защо толкова си наблегнал на католицизма, дай го като национално въстание." При такива моменти се проявяват благородни черти от хора, които най-не очакваш, че ще излязат такива. Например Марко.

Л. ДУСТАБАНОВА - Не е убедително това - изведнаж той да направи такъв жест.

ИВ. ДИМИТРОВА - Да остане или национално въстание в по-малък вид или да се изяснят достатъчно причините за Чипровското въстание, но не бива да се смесват двете.

СТ. САВОВ - Народът вдига бунт за хляб, а Пеячевичите го използват за политическо въстание. Може да се направи прелом накрая в стария.

СТ. КАРАЛАМБОВ - Прелом в положителен смисъл. Нали и Асен Златаров беше с такава фалшива идеология, а накрая се отказа от нея.

СТ. САВОВ - Не исках да внасям турците на сцената, за да не се налага да говорят в стих. Много е смешно, Така беше в "Подвигът" от Разцветников.

СТ. САВОВ - Но за поправката на пиесата има нужда от режисьор. Той да се определи.

ИВ. ДИМИТРОВА - Нека това стане след работа в литературното бюро.

СТ. САВОВ - На мен само един режисьор ще ми помогне.

А. ТЕМЕЛКОВ - Поработи повече. Да не бързаме. 5 души от Художествения съвет отсъствуват. Недей бърза. Нека да може да кажем, че и ние, актьорите може да направим хубава пиеса.

СТ. КАРАЛАМБОВ - Може да стане нещо монументално.

СТ. ТОНЧЕВ - Тоя период съвпада с разцвета на инквизицията - трябва да се получи настръхващо впечатление от католицизма.

СТ. САВОВ - Смятайте, че не съм дал пиесата. Щом лит. бюро ще трябва да помага. Само в езика др. Лилев може да ми е полезен. ПРЕДСЕДАТЕЛ 8